

Хоменко К. О.

аспірант, Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ДВА ПОРТРЕТИ БОРИСІВСЬКОГО МАЙСТРА П. І. ІГНАТЬЄВА

Анотація. Статтю присвячено дослідженню живописних портретів XIX ст., виконаних Борисівським майстром Ігнат'євим П.І. (Білгородської обл. РФ), їх техніко-стилістичному аналізу.

Ключові слова: портрет, Борисівка, Ігнат'єв П.І.

Аннотация. Хоменко К. О. Два портрета Борисовского мастера П.И. Игнат'єва. Статья посвящена исследованию живописных портретов XIX ст., выполненных Борисовским мастером Игнат'євым П.И. (Белгородской обл. РФ) их технико-стилистическому анализу.

Ключевые слова: портрет, Борисовка, Игнат'єв П. И.

Annotation. Khomenko K. O. Dva portrait of Borisovskogo master P.I. Ignat'eva. Article is devoted to research of picturesque portraits of XIX st. the executed by craftsman Ignatyev P. I. of Borisovka (Belgorod Region of the Russian Federation) technical and stylistic analysis of them.

Keywords: portrait, Borisovka, Ignatyev P. I.

Постановка проблеми. Статтю присвячено дослідженню парних портретів XIX ст., що імовірно належать руці художника Ігнат'єва П.І., з ціллію ознайомлення з живописною традицією слободи, села, а нині селища міського типу Борисівки – одного з вагомих культурних центрів Слобожанщини.

Метою дослідження є розкриття Борисівського портрету, як мистецтвознавчого феномену, мистецтвознавчий аналіз творів, а також введення портретів до наукового обігу.

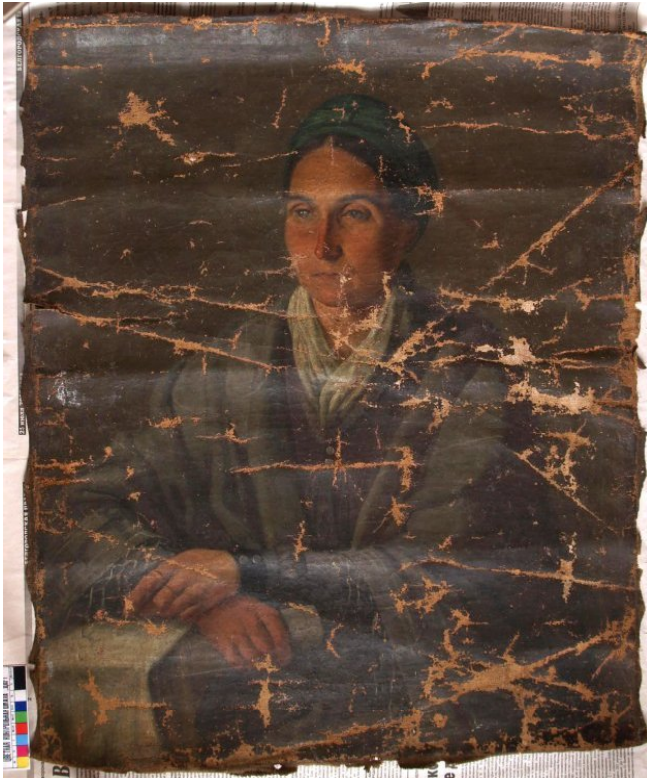
Аналіз публікацій. Полотна, що досліджуються, знаходяться в фондах Борисівсько історико-краєзнавчого музею (Белгородська обл. РФ.). С. м. т. Борисівка, раніше – слобода є історичною територією Слобідської України [7]. Про попередні місця знаходження картин відомості відсутні. Портрети було досліджено краєзнавцем, заслуженим діячем культури РФ І.Г.Охрименко, за його словами, хронологічно вони відносяться до середини XIX ст. а написав їх П.І. Ігнат'єв, борисівський художник, іконописець, що навчався у Петербурзькій академії мистецтв. Про самого П.І.Ігнат'єва відомо небагато, але імовірно він був нащадком одного з початківців іконопису в Борисівці, що за його безпосередньою участю згодом стала потужним іконописним центром Слобожанщини. Згадування про автора творів, як іконописця можна знайти у праці І.Г.Охрименко (с.м.т. Борисівка)[4], публікації В.В. Шуліки (2007) (м. Харків) [7], курського дослідника І.А.Припачкіна (2009) (м. Курськ) [6]. Однак портрети борисівських майстрів не ставали об'єктами мистецтвознавчих досліджень.

Світлина портретів зроблені та надані В.В. Шулікою.

Результати роботи. Портрети, що досліджуються – парні, зображені, скоріше за все, чоловік та дружина. На окремих полотнах ми бачимо зображення чоловіка, та жінки, за технічними характеристиками написання портрети ідентичні, що свідчить про те, що вони дійсно належать руці одного майстра. Обидві фігури зображено на теплому, доволі темному коричневому тлі, що характерно для традиції портрету Академії мистецтв в Петербурзі XIX ст.

Чоловічий портрет. Поцентрукартинирозміщено напівфігуру чоловіка середнього віку у трьохчвертному повороті з правого боку, очі звернені до глядача. В лівій руці чоловік тримає розгорнутий Псалтир з початком тексту 40 Псалма Давида: «Блаженъ розумъвай на нища й оубога, въ день лють избавить его Господь: Господь Господь да сохранитъ его, и живить его, и да оублажить его на земли, и да не предасть его въ»[3]. Ця частина Псалма має наступне трактування: «Блаженъ розумъвай на нища й оубога...» – жебраком та убогим іменується тут Христос, та оповідається про те, що збіднів він для того, щоб ми милували жебраків; «... въ день лють избавить его Господь...» – вказує на день суду, що принесе грішникам хвороби та труди, але позбавить від цього «нищелюбців», також дається розуміння позбавлення жебраків від лих страшного дня; «...Господь Господь да сохранитъ его, и живить его, и да оублажить его на земли, и да не предасть его въ» – в картині на цьому напис обривається, але продовження цієї частини псалма

Надійшла до редакції 01.12.2012

«Жіночий портрет» Ігнат'єв П.І. сер. ХІХ ст

«Чоловічий портрет» Ігнат'єв П.І. сер. ХІХ ст

звучить як: «...в руки врагъ егъ» – тут маються на увазі мислені вороги [1].

Наявність в картині зображення Псалма, та чітко читаного тексту молитви дає можливість передбачити певні соціальні характеристики, і деякою мірою, навіть, особистісні. По-перше, ми бачимо людину, яка хотіла показати свою віддану релігійність, по-друге, в тексті молитви йдеться про допомогу бідним та знедоленим, що може означати причетність людини, що портретується до меценатської діяльності, що при подальшому дослідженні може допомогти точно встановити особистість.

Одяг чоловіка, характерний для гардеробу російських міщан 40-50 років ХІХ ст. – вдягнений він у темно-коричневий, холодного відтінку сюртук, на шії чорний галстук, що в той час носив форму шарфа. Права частина обличчя виходить світлом на глядача, ліва, написана більш лесувально, майже списується з фоном. Загальний колорит портрету – теплий, виконаний в коричневих тонах.

Жіночий портрет. На другому портреті зображено жінку, це також напівфігура, розгорнута у три чверті, але поворот не на стільки сильний та розгорнуто її в інший бік. Голову композиційно розміщено трохи вище середини полотна, правіше від центра. Руки особи, що портретується перехрещені перед торсом. Ліва рука спокійно лежить на правій, на вказівному та середньому пальцях зображено обручки. Права рука ліктем спирається на кут столу із білою скатертиною, в ній жінка тримає скатертину або свиток, що точно визначити не можливо через численні втрати фарбового шару. Якщо припустити що в руці лежить все ж таки скатертину, то можна сказати, що ціллію замовниці

під час написання портрету було бажання показати гостинність дому, де вона є господинею, відповідно до трактування скатертини в російській традиції.

Вдягнуто жінку у величну і водночас просту так звану сукню-амазноку блакитного кольору, що сягає своїм походженням англійської моди середини ХІХ ст., із трикутним вирізом у в який заправлена біла хустка. На плечах жінки покоїться сіро-зелена шаль, що за хронологією відповідає російській моді 40-х років ХІХ ст. [2]. Трактування та техніка виконання шалі нагадує іконописну манеру – якщо придивитися до частини шалі, що спадає з лівої руки, можна впізнати іконографічну стилістику написання складок на одязі в образах Богоматері. Якщо вдягнена жінка по європейській моді на російський лад, то головний убір у неї традиційний український – це очіпок, що традиційно носили одружені жінки, ще з ХVІІ ст. Очіпок виходить яскравим зеленим акцентом з усієї композиції. Загалом костюм жінки – висвітлює цікавий феномен поєднання російських та українських традицій та слобожанської моди ХІХ ст., а наявність очіпка говорить нам про заміжній статус жінки, що дозволяє припустити, шлюбний зв'язок обох осіб зображених на портретах.

Із темного середовища світлими плямами виходять руки, обличчя, хустка та край столу. Загальний колорит картини – холодний.

Портрети написані по імприматуру на середньозернистих полотнах. Для написання обличчя використовувалась техніка лесування, фігури м'яко вписуються в фон, обличчя виходять контрастно білою плямою. Крім живописних прийомів в портретах просліджується потужний іконописний вплив, про це

говорить доволі графічне написання деталей обличчя, акцент на трохи збільшені очі, зменшення губ, а також своєрідна «розділка» одягу. При написанні одягу не використовується розмаїття кольорів, можна навіть сказати, що одяг написано в обмеженій палітрі.

Висновки. Стаття окреслює цікавість тематики, раніше не дослідженого портретного живопису XIX ст. Борисівської слободи.

Вперше розглядалися парні сімейні портрети з с. м. т. Борисівка, художника Ігнат'єва П.І. середини XIX ст. Було проведено техніко-стилістичний аналіз творів, та виявлено такі особливості:

- Картини написано в реалістичній манері, властивій для художників Петербурзької академії мистецтв XIX ст.;
- В композиційних та технічних особливостях творів відчутно вплив іконопису;
- При дослідженні одягу портретованих виявлено поєднання російського костюму XIX ст. із українськими та російськими традиційними атрибутами, а також визначено сімейний статус особистостей, що зображені;
- Трагування Псалма дало змогу приблизитись до розуміння також соціального статусу та особистісних характеристик зображеної пари.

В подальшій роботі планується дослідити портрети інших мистецьких осередків Східної України.

Список використаних джерел:

1. Афанасий Великий. Толкование на псалмы/ Электронный ресурс: http://azbyka.ru/otechnik/?Afanasij_Velikij/tolk_22=40
2. Мерцалова М.Н. История костюма/ М.Н. Мерцалова – М.: Легпромбытиздат, 1972 – 196 с.
3. Молитвослов и псалтырь, – М: Изд. Сретенского монастыря, 2004 – С. – 356.
4. Охрименко, И. Г. Очерки истории Борисовского района / И.Г Охрименко. – Т 3. – [Борисовка]: Очерки истории Борисовского района: [машинописная копия рукописи] // Личный архив И.Г Охрименко.
5. Плетнева А.А., Кравецкий А.Г. Церковнославянский язык/ А.А. Плетнева – М.: Древо добра, 2006.- 288 с.
6. Припачкин, И.А. Иконописание слободы Борисовки / И.А. Припачкин. – Курск: Полстар, 2009. – 323 с.
7. Шулика В. В. Иконописные центры Слободской Украины середины XIX – нач. XX в. // Теория і практика матеріально-художньої культури: IX електронна наукова конференція. Харків, ХДАДМ 20 грудня 2007 р.: збірник матеріалів. – Х.: ХДАДМ, 2007. – С. 119-126.